

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 2 3 1 5 1 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Sreda, 7. junij 2023 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

Od mestnih držav do prvih imperijev

1. Na območju Mezopotamije se je razvila prva civilizacija v zgodovini človeštva.

1.1. Katero ljudstvo je ustanovilo prve mestne države v Medrečju?

1.2. Pojasnite, zakaj se je na tem območju razvila prva pisava – klinopis.

(2 točki)

2. Življenje na območju doline Nila je bilo odvisno od namakalnega poljedelstva.

Celotno starodavno življenje na območju doline Nila, ki je bila mirna, urejena in najmogočnejša od vseh rek na svetu, je bilo odvisno od obsega tega vsakoletnega napajanja. Celo najmanjša razlika v višini poplave, vsaka še tako neznatna sprememba v obsegu sneženja v etiopskih gorah ali v količini [...] padavin v osrednji Afriki je lahko bodisi osiromašila bodisi obogatila življenje na območju reke.

(Vir: Romer, J., 2016: Zgodovina starega Egipta: od prvih kmetovalcev do Velike piramide, str. 9. Slovenska matica. Ljubljana)

2.1. Od česa so bile odvisne poplave v Egiptu?

2.2. V katerem letnem času je poplavljala reka Nil?

2.3. Pojasnite, zakaj je namakalno poljedelstvo pripeljalo do oblikovanja državnega uradniškega sistema.

(3 točke)

5. V bronasti dobi sta se na grških tleh razvili kretska (minojska) in mikenska kultura.

Povežite prvi visoki kulturi v grškem svetu z njihovo kulturno dediščino tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Atrejeva grobnica	A	Kreta
_____ kačja boginja	B	Mikene
_____ levja vrata		
_____ palača v Knososu		

(2 točki)

6. V času temnega obdobja se je razširil grški naselitveni prostor. Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.

6.1. Navedite tri plemena, ki so naselila grški prostor tudi na območju Male Azije.

6.2. Opišite, kako se je spremenilo življenje v temnem obdobju.

(2 točki)

7. Po koncu temnega obdobja so se v grškem svetu oblikovale polis. Polis je poleg mesta obsegala tudi pripadajoče ji podeželje.

Polis ne more obstajati iz desetih ljudi. Kakor v vsem, tako mora biti tudi v velikosti polis neka srednja mera: če je polis premajhna, ne more biti avtarkična, se pravi, ne more biti neodvisna, ker ne more zadovoljiti vseh lastnih potreb; če pa je prevelika, ji ni mogoče vladati, kajti »kakšen glas bi moral imeti glasnik, ki bi hotel sklicati vso to nepregledno množico«?

(Vir: Aristotel, 1994: Nikomahova etika, str. 365. Slovenska matica. Ljubljana)

7.1. Katere so po mnenju Aristotela značilnosti polis?

7.2. Pojasnite, zakaj Grki niso oblikovali enotne države.

(2 točki)

8. Najpomembnejši polis v grškem svetu sta bili Sparta in Atene. Pri reševanju si pomagajte z besediloma in s sliko 5 v barvni prilogi.

Glavne institucije spartanske države, kot jih je določala t. i. Retra [...], so bile naslednje: dvojno kraljestvo, tridesetčlanski svet starcev (gerousía; vanj sta bila vključena tudi oba kralja) in vojaški zbor (apélle). Na sodelovanju teh treh institucij so temeljile vse politične odločitve. [...] Retra ne omenja eforov, ki naj bi bili imenovani šele več kot stoletje kasneje. [...] Kot zastopniki demosa so vse bolj zmanjševali oblast kraljev, zlasti od 6. stol. naprej, dokler ni bila ta omejena v bistvu le na poveljevanje v vojski.

(Vir: Bratož, R., 2003: Grška zgodovina: kratak pregled s temeljnimi viri in izbrano literaturo, str. 75. Zveza zgodovinskih društev Slovenije in Študentska založba. Ljubljana)

Areopag je izgubil ves politični vpliv, ohranil je le krvno sodstvo in pravico do nadzora v sakralnih zadevah. Oblast so si sedaj delili svet petstotih (boulé), sodišče zapriseženih (heliaía) in ljudski zbor (ekklésía). Vse te institucije so bile po sestavi tako rekoč množične. Osrednjo institucijo atenske demokracije, ljudski zbor [...], so teoretično sestavljali vsi polnopravni moški državljani.

(Vir: Bratož, R., 2003: Grška zgodovina: kratak pregled s temeljnimi viri in izbrano literaturo, str. 114. Zveza zgodovinskih društev Slovenije in Študentska založba. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano polis.

A SPARTA B ATENE

- 8.1. Naštejte tri politične organe v polis.
- 8.2. Navedite obliko državne ureditve v klasični dobi.
- 8.3. Katero vojaško zvezo je vodila ta polis in kje je bil njen sedež?
- 8.4. Opišite posledice njenega vojskovanja v peloponeški vojni.

(4 točke)

9. Sredi 6. stoletja pr. Kr. so bili največja grožnja za grški svet Perzijci.

Odločilna za uspeh Grkov je nova taktika poveljnika Miltiada. Ta ukaže težko oboroženim hoplitom, naj v teku napadejo 1 km oddaljeno perzijsko vojsko; tako so manj časa tarča plohi perzijskih puščic in Perzijce presenetijo.

(Vir: Kronika človeštva, str. 99. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

- 9.1. Opišite, zakaj je Grkom v tej bitki uspelo premagati Perzijce.

- 9.2. Pojasnite, kako so Atene po grško-perzijskih vojnah izkoristile svojo moč in ugled.

(2 točki)

10. Nenehne vojne so povsem izčrpale grške polis. Zaton grških držav je izkoristila Makedonija, ki je največji obseg dosegla z Aleksandrom Velikim.

Slika 2: Makedonska falanga

(Vir: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Macedonian_phalanx_counter-attacks_during_the_battle_of_the_carts.jpg. Pridobljeno: 24. 1. 2022.)

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Filip Makedonski je spremenil način vojskovanja in uvedel makedonsko falango.
- B Makedonska vojska je doživela dokončen poraz proti Grkom v bitki pri Hajroneji.
- C Po Aleksandrovi smrti je makedonski prestol zasedel Filip Makedonski.
- D Prvi spopad med makedonsko in perzijsko vojsko se je končal z zmago Perzijcev.
- E Aleksander Veliki se je imel za boga in je vladal kot orientalski absolutni vladar.
- F Grška kultura se je razširila vse do Indije.

(3 točke)

11. Pred nastankom Rima je bila etnična sestava Apeninskega polotoka zelo pestra. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

11.1. Navedite štiri ljudstva, ki so se naselila na Apeninskem polotoku.

11.2. Pojasnite, kako so Etruščani vplivali na kulturni razvoj Rima.

(2 točki)

12. Doba kraljevine v Rimu je trajala do odstavitve zadnjega rimskega kralja leta 509 pr. Kr.

Medtem je v Rimu zasedel prestol [...] krut in predrzen tiran; kot pravi izročilo, so zaradi njega spodili dinastijo in uveljavili republiko. [...] To je pomenilo konec etruščanske nadvlade v Rimu.

(Vir: Človek in čas – Klasična doba: helenistična doba, str. 21. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

12.1. Kdo je bil zadnji rimski kralj?

12.2. Zakaj so ga Rimljani odstavili?

12.3. Pojasnite, kako so se v času kraljevine razlikovali patriciji in plebejci.

(3 točke)

13. Rimsko zgodovino je zaznamovalo tako obdobje republike kot obdobje cesarstva. Pri reševanju si pomagajte z besediloma in s sliko 7 v barvni prilogi.

Republika, ki se je v zelo kratkem času iz majhne države razvila v sredozemsko velesilo, se je morala prej ali slej spopasti z naraščajočo družbeno neenakostjo, posledico osvajalske zunanje politike. Številne državljanske vojne so utrle pot družbenim in ustavnim spremembam. [...] Rimska družba je zašla v hudo krizo; Italci in drugi prebivalci provinc so se upirali, ker niso imeli nobene politične oblasti, večje pravice pa so zahtevali tudi rimski državljani, zlasti majhni zemljiški posestniki, ki jih je neprijazna gospodarska politika pahnila v dolgove.

(Vir: Liberati, A. M., Bourbon, F., 2000: Antični Rim: zgodovina civilizacije, ki je vladala svetu, str. 40. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Selitev cesarske prestolnice na vzhod je pomenila začetek novega obdobja. [...] Propadanje zahodnega sveta je postajalo v tem obdobju vse bolj očitno, čeprav se je Rim trudil, da bi ohranil nekdanje dostojanstvo. [...] Na meje cesarstva so vse bolj pritiskala barbarska plemena, kljubovala pa jim je vse šibkejša cesarska vojska. [...] Gospodarstvo je zabredlo v resno krizo in število prebivalcev se je naglo zmanjševalo. Z razpadom cesarstva se je vladarjeva oblast dejansko skrčila samo na Italijo.

(Vir: Liberati, A. M., Bourbon, F., 2000: Antični Rim: zgodovina civilizacije, ki je vladala svetu, str. 56–57. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim obdobjem rimske zgodovine.

A OBDOBJE REPUBLIKE

B OBDOBJE CESARSTVA

V obliki krajšega razmišljanja navedite, v katerem stoletju je bila vzpostavljena politična ureditev, navedite okoliščine, ki so spodbudile njen nastanek, in tri dežele, osvojene v tem obdobju, opišite vlogo senata in pojasnite težave, s katerimi so se srečevali v tem obdobju.

(5 točk)

14. V času rimskega cesarstva se je na oblasti zvrstilo več cesarskih dinastij.

Povežite cesarje z njihovimi značilnostmi tako, da črke iz desnega stolpca prepisete na ustrezno črto v levem stolpcu.

_____ tetrarhija	A Neron
_____ Constitutio Antoniniana	B Vespazijan
_____ Konstantinopel	C Trajan
_____ požig Rima	D Karakala
_____ največji obseg cesarstva	E Dioklecijan
_____ Kolosej	F Konstantin Veliki

(3 točke)

15. Rim je svojo gospodarsko in politično moč dosegel tudi z vojsko, ki so jo nenehno posodabljali.

Kljub vsem reformam pa je rimska vojska postajala vse bolj nesposobna za uresničevanje velikih osvajalskih načrtov rimske države. [...] To je pripeljalo do velike Mariju pripisane reforme, s katero je vojaščina postala poklic. Vpoklic na premoženjski osnovi so odpravili in kot edini pogoj za vojaško obveznosti obdržali rimsko državljanstvo.

(Vir: Liberati, A. M., Bourbon, F., 2000: Antični Rim: zgodovina civilizacije, ki je vladala svetu, str. 94. Mladinska knjiga. Ljubljana)

15.1. Kaj je z vojaško reformo odpravil vojskovodja Gaj Marij?

15.2. Opišite, kaj pomeni izraz »Marijeve mule«.

(2 točki)

16. V poznem cesarstvu je primanjkovalo delovne sile.

Pojasnite, kako so to pomanjkanje Rimljani reševali v kmetijstvu.

(1 točka)

Različni modeli vladanja

17. Selitveni val številnih ljudstev je med 4. in 7. stoletjem zajel tudi Rimsko cesarstvo. Pri reševanju si pomagajte s sliko 8 v barvni prilogi.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Leta 410 so Rim opleni in za kratek čas zavzeli Zahodni Goti.
- B Germanski vojskovodja Odoaker je leta 476 odstavil zadnjega zahodnorimskega cesarja.
- C Hunski poglavar Atila je bil leta 451 poražen na Katalunskih poljih.
- D Selitve Germanov so spodbudili Ogri, nomadsko ljudstvo, ki se je naselilo v Panoniji.
- E Prva neodvisna germanska država na območju zahodnorimske države je bila država Frankov.
- F Germani so Rimljane naseljevali na obmejnih območjih kot federate.

(3 točke)

18. Po propadu Zahodnega rimskega cesarstva se je na vzhodu ohranilo Vzhodno rimsko cesarstvo, znano tudi kot Bizantinsko cesarstvo. Zlato dobo je cesarstvo doživelo za časa Justinijana I.

Naslonjen na tradicijo rimske države ima [...] med srednjeveškimi deželami poseben položaj. Bizanc ima odlično upravno organizacijo z dobro izšolanim, razpredenim uradniškim aparatom, odlično opremljeno vojsko z vojaško tehniko v premoči, visoko razvit gospodarski in finančni sistem. Bizanc ima ogromna bogastva in sčasoma se njegovo denarno gospodarstvo čedalje bolj razvija. [...] Na denarju, bolj kakor na njegovi vojaški moči, temeljita moč in ugled Bizanca, katerega plačilna zmožnost je bila v najboljših časih skoraj neizčrpana.

(Vir: Ostrogorski, G., 1961: Zgodovina Bizanca, str. 50–51. DZS. Ljubljana)

- 18.1. Navedite štiri vzroke, zakaj se je Bizantinsko cesarstvo ohranilo skoraj tisoč let dlje kot Zahodno rimsko cesarstvo.

- 18.2. Opišite politično ureditev države za časa Justinijana I.

(2 točki)

19. Iz nekdanje poznoantične in germanske plemenske družbe se je razvila nova srednjeveška družbena ureditev – fevdalizem.

Poglavitna ekonomska vrednost v fevdalizmu je postala zemlja. Z zemljo pa je bila povezana oblast; navsezadnje je bila ideja fevdalizma ta, da je državni glavar lastnik vse zemlje. Državni glavar je dajal zemljo (fevde) v popolno izkoriščanje plemstvu; med plemstvom pa se je ta delila po hierarhični lestvici (vazalstvo). Fevdni gospod je moral svojemu višjemu gospodarju dajati vojake in denar (fevdni odnosi), sicer pa je bil samostojen.

(Vir: Lešnik, A., 2000: Od despotizma k demokraciji: razvoj ustavnosti in parlamentarizma, str. 31. Modrijan. Ljubljana)

- 19.1. Glede na besedilo opišite dolžnosti vazala do seniorja.

- 19.2. Pojasnite načelo »Vazal mojega vazala, ni moj vazal«.

(2 točki)

20. Frankovska država je dosegla največji obseg za časa Karla Velikega. Ta je razširil meje frankovske države, centraliziral državo in jo na novo upravno razdelil. Pri reševanju si pomagajte s sliko 9 v barvni prilogi.

- 20.1. Navedite štiri ozemeljske pridobitve Karla Velikega.

- 20.2. Pojasnite, kako je Karel Veliki upravno razdelil frankovsko državo.

(2 točki)

23. V visokem srednjem veku se je v evropskem prostoru uveljavil nov model vladanja – stanovska monarhija.

Stanovi so bili organizirani sloji: plemstvo, duhovščina, meščanstvo [...]; imeli so svoje posebne pravice (privilegije); izven stanov stoječe ljudstvo je bilo brez političnih pravic [...]. Stanovi so bili drug od drugega ločeni. Prehod iz enega stanu v drugega je bil zelo otežen. Pripadnost k nekaterim stanovom je bila določena po rojstvu [...]. Stanovi so se med seboj ločevali po pravni in socialni veljavi. [...]. Stanovom nasproti je stal monarh. Zahteval je od stanov za državne potrebe razne dajatve, ki so jih le-ti dajali le proti koncesijam.

(Vir: Lešnik, A., 2000: Od despotizma k demokraciji: razvoj ustavnosti in parlamentarizma, str. 36. Modrijan. Ljubljana)

- 23.1. Kateri trije stanovi so pomagali vladarju pri vladanju?

- 23.2. Pojasnite enega od vzrokov za nastanek stanovske monarhije.

(2 točki)

24. Tudi kraljestva na Pirenejskem polotoku so v poznem srednjem veku postala stanovske monarhije.

Pojasnite, kakšna je bila vloga kortesa pri sprejemanju zakonov.

(1 točka)

25. Na črto pred dogodkom vpišite ustrezno letnico: 395, 568, 800, 843, 955, 1054.

- _____ kronanje Karla Velikega za rimskega cesarja
_____ delitev rimskega cesarstva
_____ bitka na Leškem polju
_____ velika shizma
_____ selitev Langobardov v Italijo
_____ verdunska pogodba

(3 točke)

